

88 mars 2025

på Ljungen

Pris 25 kr

Engelskflaggad skonert på ingång mot Skanörs hamn. Ett smäckert skepp.

Charles Nybergs foton från fyrskippet Falsterborev

KULTURFÖRENINGEN
Calluna
DÅ OCH NU PÅ LJUNGEN

Om strandningspengar och assurancesauktioner

Strandnings Pengar			1800-talet			1900-talet		
År	Månad	Belopp	År	Månad	Belopp	År	Månad	Belopp
1882	Decemb	08.70	1895	Juli	19.04	1909	Jan	64.63
1887	April	63.40	1895	August	00.90	1909	Mars	469.48
1887	Maj	12.63	1895	Sept	06.96	1909	April	305.82
1887	Novbr	16.00	1895	Novbr	03.74	1909	Novbr	10.92
1888	Mars	17.65	1897	Maj	02.50	1912	Novbr	55.86
1888	April	54.05	1897	Decemb	26.46	1913	Febr	316.38
1889	Decemb	12.00	1898	Januari	19.68	1914	Jan	409.61
1890	Mars	07.19	1899	Oktober	03.65	1914	Oktober	44.20
1891	Oktober	10.20	1900	April	15.24	1915	Decemb	05.77
1891	April	04.60	1900	April	39.20	1916	Jan	277.83
1892	Mars	31.96	1901	Januari	51.36	1916	Jan	11.68
1892	Sept	15.86	1902	Maj	05.52	1916	Jan	31.15
1892	Decemb	19.75	1901	Maj	08.30	1918	Nov	51.71
1893	Juli	02.83	1901	Maj	12.30	1919	Nov	21.60
1893	Oktober	02.77	1901	Maj	70.38			
1893	Oktober	13.00	1901	Maj	103.55			
1894	April	03.96	1905	Januari	51.38			
1894	Oktober	07.58	1907	Jan	93.22			
					833.07			

Ur Hans Petter Anderssons anteckningsbok där han noga plitad ned de intäkter han haft i så kallade strandningspengar eller som han själv skriver »stranningspengar«. Beror det på att han stavade illa eller att det på Falsterbohalvön långt fram i tiden talades en skånsk-dansk dialekt?

Gården Nr 24 i Falsterbo numera mer känd som Petter Andersgården på Södergatan (mittemot Kaptensgården) köptes 1885 av Anders Svensson som med familj tidigare bott på Östergatan i Skanör.

I Skanörs stadsbrand 1885 brann familjens gård ned till grunden och hade tydligen försäkring, eftersom man hade råd att köpa nytt boende i Falsterbo. I familjen fanns sonen Hans Petter född 1860, som jobbade hemma på gården och även drygade ut inkomsterna med strandningspengar från förlista och strandade skepp som råkat illa ut på det förrådiska Falsterbo rev.

Vid strandningar och skeppsbrott runt näset drogs en stor organisation i gång. Fram till

1800-talets första decennier fanns ett monopol för Dykerikompanierna att bärga och omhänderta fartyg och varor som övergivits av besättningen. Läs i *På Ljungen* nr 59 och 61 för mer information om Dykeribolagen. Efter detta steg de privata bärgningsbolagen danska Switzer, grundat 1833, och svenska Neptunbolaget, grundat 1870, in på arenan. Dessa fick ersättning av försäkringsbolagen för bärgning av

Bärgarplåt från Skanörs Dykerikompani

fartygen. Strandningsfolket som tog hand om ilandfluten last och utrustning fick sin ersättning av försäkringsbolagen i form av procent på beloppet som försäkringsbolagen fick in när man auktionerade – vid så kallade assurancesauktioner – ut den strandade lasten.

Livbåt för undsättning av folk i sjönöd fanns stationerad i Skanör från 1879. Läs mer om denna i *På Ljungen* 44.

I Hans Petters noteringar kan man följa en del av den dramatiska historien i vattnen runt Falsterbo-näset från 1882 till 1912.

Lite grävande kring de olika fartygsnamnen ger i många fall en hel del information om händelserna.

Vissa år gav det rejäla tillskott till inkomsterna aktat att en lantarbetare år 1900 tjänade 225 kronor per år, plus kost och logi i husbondens regi. Från år 1900 ser man en rejäl ökning av inkomsterna per strandning, oklart varför. År 1905 köper Hans Petter ut sin mor (som nu är änka) och sin syster och står som ensam ägare till gården, vilken nu

er i Skanör och Falsterbo

får namnet Petter Andersgården, vilken stannar kvar i släkten till 1955 trots att Hans Petter avled redan år 1932.

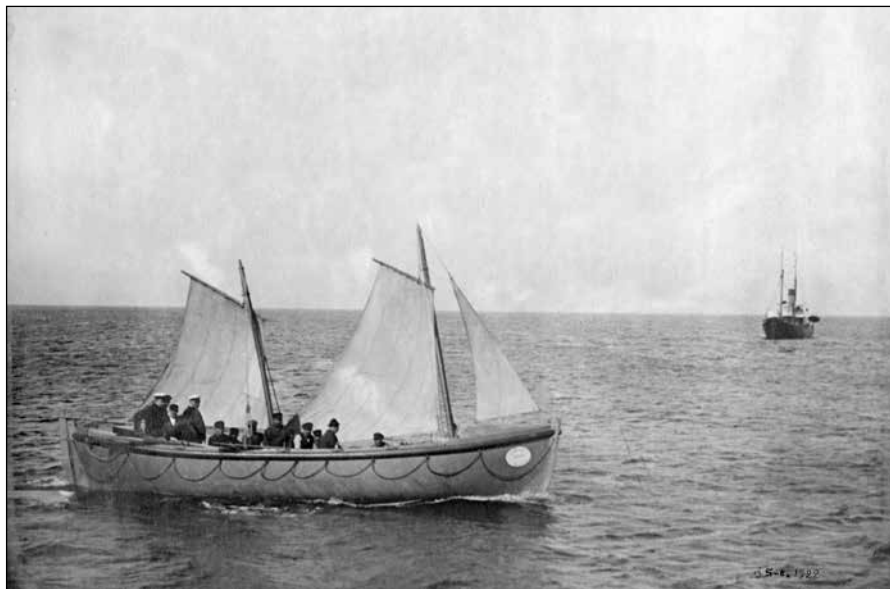
Som nämnts tidigare, anordnade försäkringsbolagen auktion på last och bärgade fartyg.

I skiftet mellan 1940- och 1950-talet hade ett danskt, kombinerat sandsugnings- och stenfiskefartyg vid namn Dan drabbats av brand i lasten bestående av kol och briketter när det befann sig utanför Falsterbo rev. Vid branden brann styrhytten helt ned och spred sig upp i riggen. När branden släckts bogserades Dan in till Skanörs hamn där hon låg en längre tid och till slut beslutades om assurancesauktion på fartyg och utrustning.

Vi har fått oss tillhanda några bilder, av vilka vi valt ut en som syns härintill, från just detta tillfälle.

Auktionsförrättare var Skanörs

Assurancesauktion i Skanörs hamn i början av 1950-talet. Polismästare Anton Björck håller i klubban.

polismästare Anton Björck. På fotot nedan syns denne med foten på en tungdykarhjälm från fartyget.

Skanörs Räddningsbåt

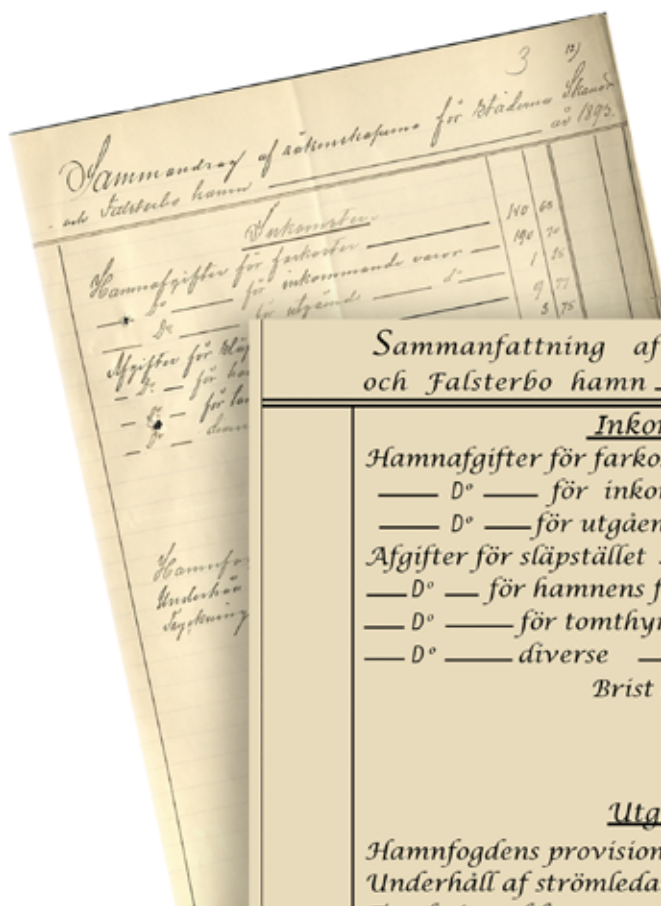
När och vart Dan försvann är det ingen som vi pratat med som riktigt minns, kanske någon läsare kan hjälpa till?

De äldre nummer av *På Ljungen* som nämns i artikeln finns att ladda ner på vår hemsida: calluna.nu

Björn Nilsson (barnbarnsbarn till Hans Petter Andersson)

Ur arkivet: En 131-årig »balansräkning«

Sammanfattning af räkenskaperne för städerna Skanör och Falsterbo hamn _____ år 1893.			
<u>Inkomster</u>			
Hamnafgifter för farkoster _____	140	68	
— D° — för inkommande varor _____	190	70	
— D° — för utgående _____ d° _____	1	25	
Afgifter för släpstället _____	9	77	
— D° — för hamnens flotte _____	3	75	
— D° — för tomthyra _____	45	00	
— D° — diverse _____	6	50	397 65
Brist den 1 st Jan. 1894 _____			110 05
<u>Kronor</u>			507 70
<u>Utgifter</u>			
Hamnfogdens provision _____		63	18
Underhåll af strömledare, kajer och körbanor _____		431	62
Tryckning af hamntaxor m.m. _____		12	90
<u>Kronor</u>			507 70
Skanör den 15 Januari 1894 F Stjernberg			

Sammanställning av 1893 års räkenskaper för Skanör och Falsterbo hamn, signerad »den godhjärtade och kraftfulle, men på ytan kanske något barske överlotsen Fredrik Stjernberg«. (Claes Hammarberg, Svensk lots och fyrtidning, 1950.) Stjernbergs Sträte i Skanör är uppkallat efter honom och själva överlotsbostället ligger alldeles till höger om Skanörs brandstation. Originalen i bakgrunden hämtat ur Civildepartementets rapport till H. M. Konungen av 17 mars 1894, Volym E1-2434 nr 45. (Tack till Jonas P. Ström, Skanör.)

Lotschefer i kronologisk ordning. Inlägg av Sven Cappelín, ur »I Generationers Kölvatten«, Skanör och Falsterbo Stads Sjökapten- Pensions och Understödsförening. © Ragnar Bergström, Printing Malmö AB, 2008.

Den sistnämnde, Arvid Söderlind, ses på auktionsbilden på annan sida i detta nummer. Det är herrn i tjänstemössa rakt mittemot Polismästare Björck, inhalerandes tobaksrök.

Sten Blomgren

Chefer vid Öresunds Södra Lotsstation	
Lotsällderman/överlots Fredrik Stjernberg	1874-1905
Överlots Olof Edvard Eksten	1905-1916
Överlots Josia Mefiboset Bose	1916-1929
T.f. överlots M.H.S. Petrén	1928-1929
Överlots M.H.S. Petrén	1929-1931
Överlots Bernt Henning Berneli	1931-1938
T.f. Överlots Eilert Tegnér	1936-1938
Lotsförman Orvar Stenström	1938-1949
Lotsförman/Överlots Arvid J. Söderlind	1949-1967

Kallelse till årsmöte

I år blir det årsmöte på våren som vanligt. Ljungkyrkan tisdagen den 22 april kl. 18.00.

Föredrag om Per Albin-linjen av Bertil Björck

Vi bjuder på kaffe med kaka efter årsmötet!

Vi behöver veta vilka som stannar och dricker kaffe,

anmäl på e-post: kassor@calluna.nu, senast den 18 april.

Möteshandlingar kan beställas på e-post kassor@calluna.nu fr o m 4 april.

QR-kod till Callunas hemsida!

Medlemsavgift

Detta är det sista numret för de som inte betalt årets medlemsavgift!

Vi hoppas du tycker vårt arbete kring historia på Falsterbonäset är viktigt och intressant och att du vill stödja oss ytterligare ett år.

Sätt in 200 kr på BankGiro 5470-1248. Ange namn, adress och e-post.

Glöm inte att anmäla adress- och mail-ändring!

Vid varje utskick av På Ljungen får vi returer från Postnord. Det blir både extra kostnad och arbete med att leta upp nya adresser och skicka ut nya nummer till avflyttade medlemmar. Var snäll och meddela oss om du flyttar.

Mailadress: kassor@calluna.nu

Visning av Värnen

Vi fortsätter med de populära visningarna av värnen vid Falsterbokanalnen. Vi besöker ett kulsprutevärn, ett rörskyddsrum och ett större skyddsrum för 24 personer.

Priset är 100 kr för vuxen och 50 kr för barn under 15 år. I priset ingår ett häfte som berättar om »Per Albin-linjen« som den kallas.

Turen tar cirka 2,5 timmar inkl. fikapaus och vi samlas vid kanal-tornet klockan 11:00. Fika tar var och en med.

Datum: 26 april, 10 maj, 31 maj, 14 juni, 5 juli, 19 juli, 9 augusti, 30 augusti samt vid behov även 13 september.

Anmälan till: kassor@calluna.nu

Välkomna till en spännande värld under jorden!

Det går att betala dels med Swish 1230519470, dels över bankkonto Swedbank 8214-9 693 384 907-4. Vi behöver veta:

- Önskad dag
- Antal vuxna respektive barn
- Telefonnummer

Vid varje visning har vi plats för 20 personer. Först till kvarn ...

Om färre än sex personer är anmälda till en visning, ställs turen in och avgiften återbetalas.

På vår hemsida www.calluna.nu kan du läsa häftet om Per Albin-linjen redan nu.

Charles Nybergs foton från fyrskeppet Falsterbo

Kulturföreningen Calluna har haft förmånen att ta del av en samling foton med anknytning till Falsterbo, eller snarare farvatten utanför. Fotografen Charles Nyberg (1892–1973) ligger bakom alstren. Nyberg tjänstgjorde inom lotsverket, under vilket de svenska fyrskeppen sorterade.

Nyberg mönstrade på fyrskeppet Falsterborev som extra fyrbiträde i november 1919 och tjänstgjorde fram till 1952 när han pensionerades (med undantag för perioden under 2:a världskriget då fyrskeppet var indraget i flera olika befattningar). Under åren var han bland annat även kock och fyrvaktare. Fyrskeppet var förankrat utanför Måkläppen för att varna sjöfarten för det farliga revet. Det var den första svenska placeringen av ett fyrskepp (1831). Därefter kom inte mindre än 22 platser i de svenska farvatten att markeras med fyrskepp. Det kom dessutom att bli den sista, när det 1972 ersattes av kassunfyren som står där i dag.

Nybergs foton är tagna på 1930-talet ifrån just fyrskeppet och han måste haft ett gott öga till de stora segelfartygen som fortfarande, om än i begränsad omfattning, var i bruk vid det laget då. Att så många stora seglare har passerat Falsterbo förklaras av att det fanns rederier på Åland som specialiserat sig på att köpa upp stora segelfartyg för en billig peng när andra rederier gick över till ångfartyg och sålde av sina segelfartyg. Ålandsrederierna satte in segelfartygen på långa rutter som Australien – Europa och Sydamerika – Europa då det på dessa långa rutter gick att få lönsamhet i segelfartyg. Nyberg har fotograferat dem under resa till och från Åland för besättningsbyte etc.

Fotona utgör intressanta tidsdokument då de innehåller oväntat mycket historia.

Björn Nilsson

Finska barkskeppet Lingard, byggt i Norge 1893. Det utgjorde ytterligare ett skepp i Gustaf Eriks-sons av Mariehamn, Åland flotta. Fotografiet har en dramatisk och tragisk historia, taget sen eftermiddag 1/11 1935 med timmerlast på nordlig kurs upp genom Öresund. Klockan 01 den 2/11 befinner man sig vid danska ön Laesø då man seglar rakt in i sidan på svenska ångfartyget S/S Gerd som lastat med järn snabbt gick till botten. Alla 21 i Gerd's besättning omkommer medan Lingard, svårt skadad i fören, höll sig flytande och kunde utan manspillan bogseras in till Göteborg

Barkskeppet Transocean var byggt 1891 i Norge. Längd 52 meter, med 12 mans besättning. Hon ägdes på andra halvan av 1920-talet av Arthur Andersson, Mariehamn Åland, och gick i trafik med timmer mellan Viborg och England.

Svenska ubåten Delfinen (II). Längd 63 meter, byggd av Kockums i Malmö, sjösatt 1934 och levererad 1936 samt i tjänst till 1953. Den byggdes som minubåt, dvs. den var beväpnad med 20 minor som den dolt kunde lägga ut. Det ser ut att gunga kraftigt ombord.

På Falsterbo rev kan det storma rejält och sjön rulla ordentligt, så stadiga sjöben fordrades. Fartyget är en slättoppad skonare, en typ som i folkmun kallades för hundraelva.

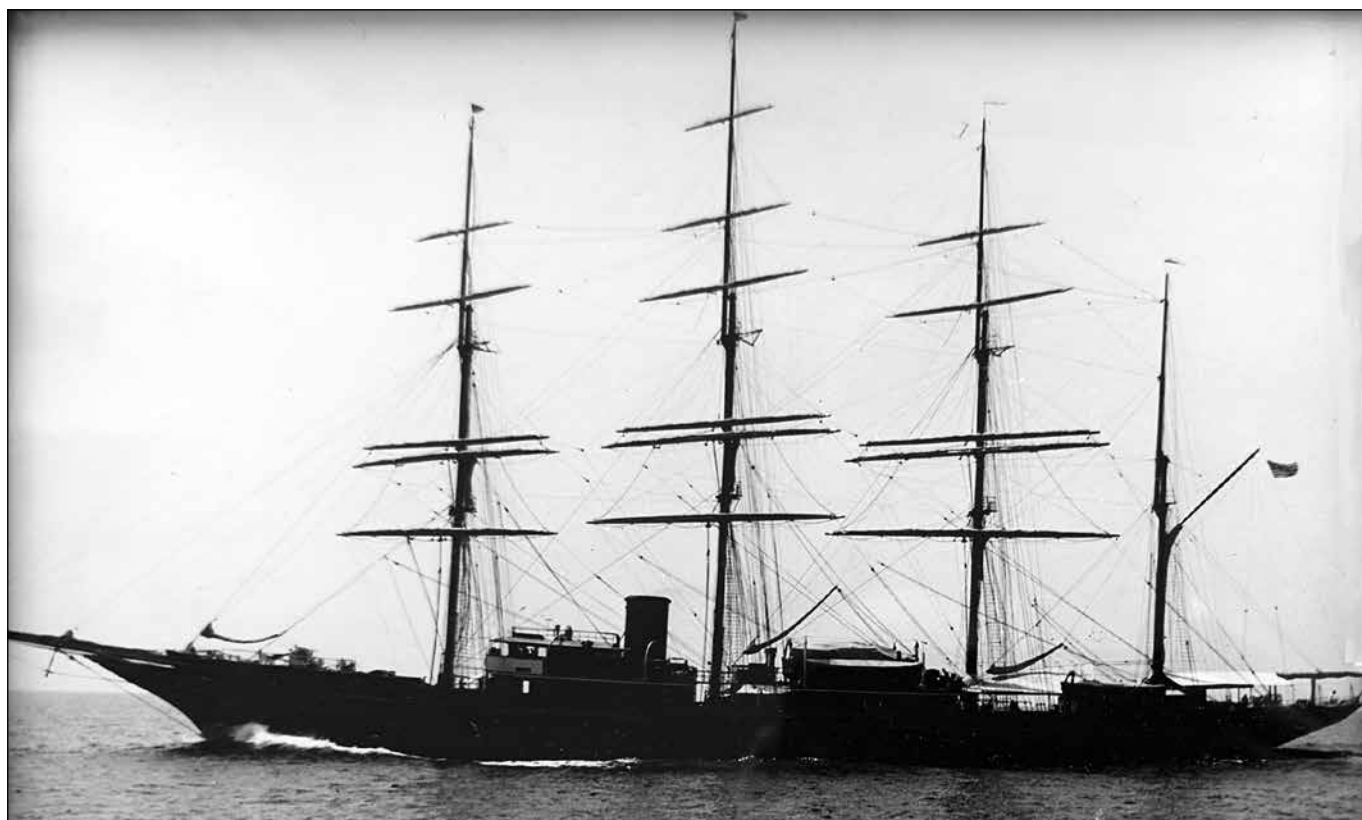
Barkskeppet Ponape, ankrat intill fyrskeppet i väntan på vind. Byggt 1903 i Genua, Italien. Längd 90 meter. Ägdes från 1929 till 1936 av Gustaf Eriksson, Mariehamn, Åland och gick även hon på spannmålstraden på Australien. Upphuggen 1936.

Fyrskippet Falsterborev Nr 28 och Lotsbåten Skanör. Provianteringen och kontakten mellan fyrskippet och land skedde med Lotsbåten. Lotsstationen i Skanör hade ansvar för att lotsa skepp från Bredgrundet norr om Knösen upp genom Flintrännen till Malmö. I samband med Falsterbokanalens tillkomst flyttade man lotsstationen dit.

Fyrskippet No 28 byggt 1909 låg på Falsterbo rev mellan 1931 och fram till 1972 då nuvarande kassunfyren togs i bruk. Fyrskippet såldes och blev flytande restaurang i Belgien innan det slutligen sjönk 2007 i hamnen i Le Havre. (Notera ångaren vid horisonten till höger i bild.)

Privatyachten, tillika barken Seacloud byggdes 1931 i Kiel som Hussar V åt världens rikaste kvinna: amerikanskan Marjorie Merriweather Post. Hon gifter sig 1935 med advokaten och diplomaten Joseph E Davies som i november 1936 utnämndes till USA:s ambassadör i Sovjetunionen, en post han innehade till juni 1938. Man beslöt inom äktenskapet att Davies skulle fronta som ägare till yachten, vilken döptes om till Seacloud och kom vid tillfällen att användas praktiskt som USA:s ambassad i Sovjetunionen! Det är med andra ord mycket historia som seglar förbi på fotot som bör vara taget 1937 eller 1938. Skeppet har en lång, innehållsrik senare historia och seglar än i dag som kryssningsfartyg ifall någon känner sig manad.

Barkskeppet Archibald Russell, byggt 1905 Greenock Scotland. Längd 89 meter. Ägdes från 1923 av Gustaf Eriksson Mariehamn Åland. Seglade på spannmålstraden Australien-Europa en resa som när det gick undan tog runt 90 dagar.

Barkskeppet Lawhill, byggt 1892 i Dundee, Skottland. Med en längd av 116 meter och upp till 30 mans besättning var hon Finlands handelsflottas största segelfartyg. Ägdes av Gustaf Eriksson, Mariehamn, Åland och gick på spannmålstraden till Australien.

Barkskeppet Passat, byggt 1911 i Hamburg. Längd 115 meter och 36 mans besättning.

Ägdes av Gustaf Eriksson, Mariehamn, Åland och gick på spannmålstraden till Australien i alla år. Passat kom att runda Kap Horn inte mindre än 39 gånger under sin aktiva tid. I dag ligger Passat som vandrarhem och museifartyg i Travemündes hamn.

Gatu- och vägnamn del 15

Med början i På Ljungen 74, berättar vi under vinjetten »Gatu- och vägnamn« om bakgrunden till varför våra lokala gator och vägar heter som de heter.

Som underlag använder vi två publikationer Vellinge kommuns Stadsarkitektkontor gett ut, 1993 respektive 1996. Författare till dessa historiskt viktiga dokument är eldsjälens Lars Dufberg från Falsterbo. Det är alltså ur dessa vi plockar informationen nedan. Urval av Ola Freij. Detta blir den sista artikeln i ämnet. God läsning!

Vallbovägen, Falsterbo

Inom Falsterbo Vång. Efter huset »Vallbo« vid tångvallen som avgränsar Falsterbo Vång mot »Östra Fädriften« (nuv. Strandbadsvägen).

Vanningevägen, Skanör

Inom Skanörs Store Vång. Någon »vanning« (vattning = vattenhål för kreatur och gässen) har inte funnits just här. Ca 200 meter norr om Vanningevägen – där Kärrhöksvägen ansluter till N Sparvstyckevägen – finns dock »Per i Vångens vanning« bevarad, en av de få återstående »vanningarna« i Skanör.

Vångahästvägen, Falsterbo

Inom Fiddevången. »Vångahästen« var liksom »Bäckahästen« en trollhäst, kanske samma häst.

Vårhagagränd, Falsterbo

Inom Falsterbo Västervång. Efter handelsträdgården Vårhaga, bekant för sina vackra »Vårhagabuketter«.

Väktarevägen, Skanör

Till minne av stadens väktare. »Wäktarropet« nattetid var i Skanör: »Hör Väktarens rop, klockan är ..., Winden är ..., Klockan är slagen ...«

Västra Gyeholmsvägen, Skanör

Inom Skanörs Store Vång. Efter

»Gyeholmen« där Ljungens trollgumma Gya (Jöjje) tros ha levat. Gya var syster till trollskomakaren vid Pärönträdet i Falsterbo och till trollgumman »Albäcksfrun« vid Albäck utanför Trelleborg.

Åke Gästgivares gränd, Skanör

Efter tidigare krögaren och gästgivaren Åke Sellert på Skanörs Gästgivaregård.

Åttamannavägen, Falsterbo

Inom Falsterbo Vång. Efter ett jordstycke väster om »Tjurajorden« – kallat »Åttamannamejåsen«. Namnet hade »stycket« fått av att åtta man (skeppare och styrmän) under en lång vinter – då deras båtar var upplagda – spelade ett kortspel som kallades »Mejås« Insats var samma hela tiden, ett jordstycke som ständigt vandrade mellan gubbarna och som därefter kallades »Åttamannamejåsen«. Några uppgifter om detta spel har ej kunnat hittas. Möjligen kan spelets namn vara en förvrängning av ett kortspel som hette »Mariage«, beskrivet i »Fråga mig om all ting! Handbok för alla människor« av E.H. Hagdahl (Sthlm 1882). Namnet har felaktigt satts på en väg söder om Dammsagervägen där Småskiftena låg, området »Åttamannamejåsen«

Öresundsvägen i Höllviken, vid sidan om Coop.

låg egentligen norr om Dammsagervägen.

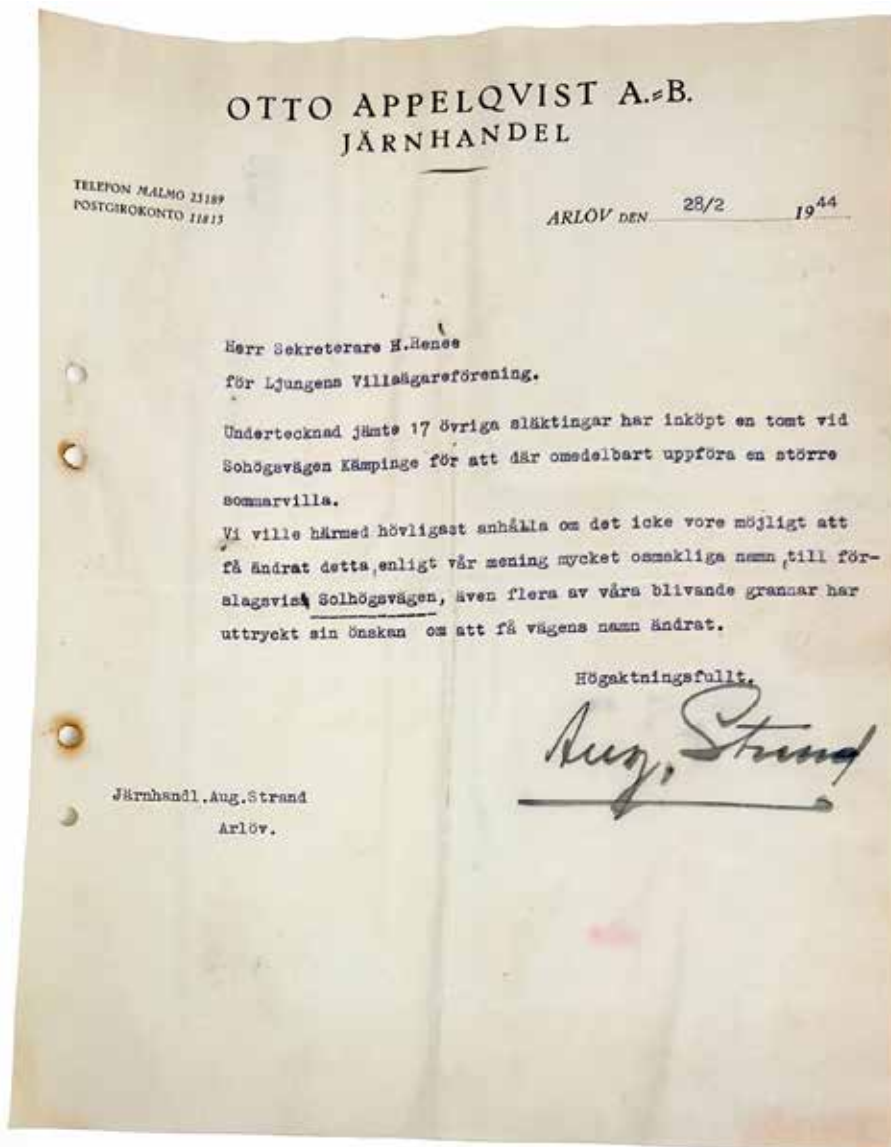
Ängdalavägen, Höllviken

Vägen har fått sitt namn efter en mindre gård med namnet »Ängdala«. Gården låg – liksom de många andra små »ställen« – utmed Norrjevägen, ungefär vid platsen för nuvarande korsning Ängdalavägen – Stenbocks väg. Ängdalavägen sträcker sig från Klockarevägen genom »Brorslundsområdet« åt öster till vägen mellan Kungstorp och Kämpinge by (väg 72).

Ursprungligen var det endast sträckan från Klockarevägen till nuvarande Skolgången som hette Ängdalavägen, resten fram till väg 72 hette då – liksom Skolgången – Collins väg. Namnändringen genomfördes då Stenbocks väg byggts ut och Collins väg skurits av från denna. Collins väg kom då endast att omfatta delen väster om Stenbocks väg.

Önnemovägen, Kämpinge

Inom »Kämpingeheden«. I området fanns ett hus som kallades »Sörgården«. Med anledning därav kom ett nytt hus som byggts vid vägen att kallas »Önnemo«. Efter detta husnamn fick vägen sitt namn. (Sörgården och Önnemo var namnen på två läseböcker som förr

Stenbocks väg kunde tas i bruk – samman med nuvarande Östra Fädriften utfartsväg till Trelleborgs-regionen.

Detta var den 15:e och sista delen av »Gatu- och vägnamn«, ett intressant och viktigt historiedokument. Jag skickar en tacksam tanke till Lars Dufberg som är dess upphovsman.

Ola Freij

Det blir inte alltid som man tänkt sig ...

Detta styvt 80-åriga dokument förvaras på Skånes arkivförbund i dag. Ett problem à la svunna tider. Avslag i linje med vad som skrivs i frågan i *På Ljungan* 85, sidan 10.

användes vid svenskundervisning i de lägste skolklasserna).

Öresundsvägen, Höllviken

Inom »Gamla Höllviken«. Vägen fick 1928 namnet Skiftesvägen, vilket byttes mot det nuvarande.

Östergatan, Skanör

Återfinns redan på 1882 års stadsplan för Skanör. Gatan kallas i handlingar från 1770-talet för Östra Gatan.

Östersjövägen, Höllviken (1928)

Vägen passerar genom hela näset – genom »Kungsmarken« och »Strandskogen« – från Falsterbovägen i norr till Östersjöstranden i söder. Vägen var – fram till det

Gässen samlas vid den gamla pumpen på Östergatan i Skanör.

I förra numret av På Ljungen skrev jag om bensinmackar i Skanör och Falsterbo. En av dessa var Arvid Bengtsson Taxi och Åkeri vid Malmövägen-Tärpilsvägen,

Jag fick efter det ett mail från Thomas och Kerstin Romberg som skriver:

Arvid och Svea Bengtson var Kerstins och Nils-Arvids morföräldrar.

Svea och Arvid hade tre döttrar Karin, Ingrid och Doris födda 1922, 1924 och 1934. »Junior« på bilden kan mycket väl vara en flicka! Jag är inte bra på att datera bensinpumpar, men ni har kanske ett årtal på bilden!?

Om bilden ovan får vi följande information:

Den sittande kvinnan är Kerstins mor Ingrid. Ingrid var en av Svea och Arvid Bengtssons (taxi och åkeriet på Malmövägen) tre döttrar. Ingrid var född 1924. Gifte sig med Nils-Erik och hette sedan Andersson.

Bilden har vi lånat av Bengt Persson. Text på kortets baksida: »1947 Småläningen«.

Pump: Ljungman STAR 45 från 1938.

Öbergs cykelaffär i bakgrunden. Tidigare Bror Nilssons. Senare riven. Se nedan.

På Ljungen ges ut av
Kulturforeningen Calluna

Styrelse

Christian Kindblad
Gunilla Jerndell
Göran Lindgren
Sten Blomgren
Björn Nilsson
Mikael Ståhlfors

Redaktör

Christian Kindblad

Ansvarig utgivare

Göran Lindgren
Ljungsäterstigen 5
236 41 Höllviken

Grafisk form

Christian Kindblad

Tryck

Seriearkivet, Malmö

Adress

Christian Kindblad
Kulturforeningen Calluna
Kungsgatan 27 A, 212 13 Malmö

Callunas e-post & hemsida

kassor@calluna.nu
www.calluna.nu

Medlemsskap

Sätt in 200 kr på vårt konto
bankgiro 5470-1248

Tidningen utkommer
med 3 nummer per år.

Återge gärna våra artiklar
men ange alltid källan.

Ljung, *Calluna vulgaris*

KULTURFÖRENINGEN
Calluna
DÅ OCH NU PÅ LJUNGEN